

ARHITEKT JOSIP COSTAPERARIA IN LJUBLJANSKO MODERNO MEŠČANSTVO

ARCHITECT JOSIP COSTAPERARIA AND LJUBLJANA'S MODERN MIDDLE CLASS

avtor / author:

Bogo Zupančič

naslov knjige / title of the book:Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo /
*Architect Josip Costaperaria and Ljubljana's Modern Middle Class***izdajatelj / publisher:**

KUD Polis

kraj, leto izdaje / place, year of edition:

Ljubljana, 2004

obseg / number of pages:

196 strani, 232 slikovnega gradiva: fotografije in načrti

recenzenti / reviewers:

prof dr Marko Pozzetto, arhitekturni zgodovinar

naklada / number of copies printed:

600 izvodov

prodaja / sale:

Knjiga je razprodana, ponatis ni predviden

Josip Costaperaria, sin furlansko-hrvaškega trgovca z lesom Josipa Costaperarije in Marije Lothinger, ki je bila nemško-hrvaškega porekla, je sebe imel za Slovenca. Če bi se rodil sto let prej, bi njegovo italijansko-nemško-hrvaško poreklo pri nikomur ne zbudilo pozornosti, ker bi uradnim oblastem zadoščala izjava, h kateri od sedemnajstih priznanih in petih nepriznanih narodnosti avstro-ogrskega cesarstva nekdo pripada. To načelo je veljalo do leta 1918, ko je bila podonavsko monarhija na podlagi desete točke Wilsonovih načel "preurejena" v šest novih samostojnih držav, v katerih je bilo skupaj triindvajset glavnih skupin etničnih manjšin. Seveda so vodilne skupine postale ljubosumne na privilegije, ki so jih dajale manjšim, kar je povzročilo daljnosežne posledice, ki nas zasledujejo še v današnji čas. Resda smo jih preživeli, vendar pa vseeno ostane odprto vprašanje, koliko milijonov mrtvih je pripisati principu, ki je povzdigoval svobodo avtonomnega razvoja vsake od etničnih skupin nekdanje avstro-ogrske monarhije (verjetno bi se problem pojavil tudi brez razkosanja monarhije).

Josip Costaperaria, son of the Friulian-Croatian timber merchant Josip Costaperaria and Marija Lothinger of German origin, considered himself a Slovene. Had he been born a hundred years earlier, his Italian-German-Croatian origin would have attracted no one's attention, as the authorities would have satisfied themselves with a statement of adherence to one of the seventeen acknowledged and five unacknowledged nationalities of the Austro-Hungarian Empire. This principle remained in force until 1918, when the Danube Monarchy was "re-arranged" on the basis of the tenth point of Wilson's principles into six new independent states containing twenty-three main groups of ethnic minorities. The leading groups naturally became jealous of the privileges conferred on the smaller ones, which brought about far-reaching consequences that have pursued us into the present. We survived them, but the question remains open as to how many millions of dead are attributable to the principle of glorifying the freedom of the autonomous development of the ethnic groups of the former Austro-Hungarian Empire (the problem would probably have arisen even without the dissection of the Empire).

Iz ocene prof dr Marka Pozzetta

Knjiga Boga Zupančiča o ljubljanskem opusu Josipa Costaperarije, zasidranem v kontekstu meščanske družbe v Fabianijevi "Beli Ljubljani", je za zgodovino slovenske arhitekture izredno hvalevreden napor, ker je pojasnjena osebnost avtorja, razkriti so njegovi stiki s tistimi, ki so odločali in seveda tudi zato, ker nam ponuja možnost razumevanja osebnega odnosa Costaperarije do arhitekture, njenih zakonov in kulture nasploh. Kot vedno brez dokumentov ostajajo vrzeli; na glavne, ki jih bo treba zapolniti, je že opomnil Zupančič. Dodal bi le arhitektov odnos do tržaških vodilnih Slovencev in Čehov, ki so imeli urade ali pa so se shajali v Narodnem domu. Recimo, kako je prišel do naročila za Živnostensko banko in za Ciril-Methodovo šolo, ki sta dve med največjimi gradbenimi nalogami v zadnjem obdobju "velikega" Trsta? In kako do zaposlitve na Južni železnici ali do naročila za izdelavo načrtov za Jadransko banko v Ljubljani in Beogradu? Če k tem objektom prištejemo Ljubljanski dvor, Velesejem, Šahovnico, vile na Vrtači in vse načrte in objekte, ki jih Zupančič omenja v poglavju "Skoki v druga središča", se mi zdi, da bo slovenska kritika morala kar hitro uvrstiti Costaperarijo v zgodovino arhitekture med letoma 1910 in 1940; kot arhitekta, ki je našel pot k slovenskemu purizmu.

Zame osebno je Zupančičeva knjiga potovanje v preteklost k izgubljeni, pravljici, "Beli Ljubljani" in njenemu meščanstvu, vključujoč deda Dragotina Hribarja, strice, druge sorodnike ter gospode, ki so prihajali v goste k dedu v tovarno Pletenina na Zaloški cesti ali pa k stricem, med katerimi je bil moj najljubši dr. Izidor Cankar, v Gradišče, nad Šumijevo trgovino; tovarno, s katero so bila povezana moja otroška leta, so pred nekaj leti podrli in zdi se mi, da se bo isto zgodilo tudi z bidermajersko hišo v Gradišču.

Družinske tragedije so primorale študenta Costaperarijo opustiti najprej študij na dunajski Tehnični univerzi in kasneje tudi na Akademiji upodablajočih umetnosti. Lahko bi dejali, da je kot posledica razmer Maks Fabiani v praksi postal njegov mentor. Costaperaria je delal v dunajskem biroju kraškega arhitekta kot risar in verjetno tudi vodja del na stavbiščih: očitno je Fabiani osebno močno cenil sodelavca, ker ga drugače ne bi poslal v Trst in Gorico, da nadzoruje gradnjo Narodnega in Trgovskega doma, ki nista bila pomembna le kot arhitekturi, temveč tudi kot "manifest" slovenstva in slovanstva v obeh mestih. Verjetno je Fabiani tudi prepričal takratnega predsednika tržaške sekcije društva inženirjev in arhitektov Giorgia Zaninovicha (projektanta Zmajskega mostu v Ljubljani), da Costaperarijo včlani v društvo. Veliki Enrico Nordio, ki ga je Fabiani poznal še iz časa, ko je bil Ferstlov asistent na dunajski tehniki, je verjetno le kumoval nastavitvi. Opisani način profesionalne formacije osvetli tudi iskanje precej neodvisnih oblik, ki gredo v Costaperarijevi arhitekturi od ogelnih stebričev šibeniške renesančne tradicije, presajenih na palačo Živnostenske banke v Trstu, do absolutnega purizma vil na Vrtači in še dosti drugih, pri katerih se bo lahko razživela kritika.

